

הדרך היומית

עלון יומי ללומדי הדרך היומית יו"ל ע"י "מדרשית הדרך היומית פ"ח"

מסכת בבא מציעא - דף עט

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

עיונים על הדרך

מדוע לא נוהג יובל בזמן הזה? ותשובה היובל

מבואר בגמ' שלווה שהעמיד קרקע למלווה בתורת משכון שיאכל ממנו פירות וכו', וע"י שימוש המלווה נפרע החוב, אך יבש האילן או נקצץ והמלווה לא יכול להנפיק ממנו מהמשכון, אין המלווה והלווה יכולים לקחת את האילן ולהשתמש בו לצורך הבערה וכד', משום שהם מכילים את הקרן. אלא רוכש קרקע בדמי העצים, ויאכל המלווה פירות לתשלום החוב. ביארה הגמ' למסקנא שמדובר באופן שאין היובל נוהג, שאם נוהג היובל הרי יפסיד הלווה את הקרן שהרי הקרקע תחזור לבעליה.

מדוע אין היובל נוהג בזמננו, בתוס' בגיטין (לו, ב) הביאו שחז"ל תיקנו זכר לשמיטה, ולא תיקנו זכר ליובל וז"ל, "ותקנו רבנן דתשמיט זכר לשביעית והא דלא תקנו נמי יובל זכר ליובל משום דאין רוב צבור יכולין לעמוד בה ליאסר בעבודת קרקע שתי שנים רצופות".

בשו"ע (ח"מ ס' סו, א) פסק המחבר, אין שמיטת כספים נוהגת מהתורה אלא בזמן שהיובל נוהג, ומדברי סופרים שתאה שמיטת כספים נוהגת בזמן הזה בכל מקום. כתב הסמ"ע (שם סק"ב) הטעם שנוהג בזמן הזה מדברי סופרים, כדי שלא תשכח תורת שביעית מישראל, אבל הרישה וזריעה לא אסרו בשביעית ויובל כדי שלא תשכח שלא היו רוב הצבור יכולין לעמוד בו לאסור בעבודת קרקע ב' שנים שביעית ויובל, וסמך דבריו על דברי התוס' בפרק השולח שהובא לעיל. שבזמן שהיה שמיטה ויובל נוהג מהתורה היה מקוים בהן הברכה לגדל בשנת ששית שלשה שנים. ולכן יכלו לנהוג שביטה בקרקע למשך שנתיים רצופות.

מוסיף הסמ"ע, שנראה לומר טעם אחר, שיש חילוק בין שמיטה בקרקע לשמיטת כספים, שמיטה בקרקע תלויה בקדושת הארץ, וזכר זה אינו שייך בחז"ל, ומחמת שלא שייך קדושת הקרקע בחז"ל גם בארץ ישראל לא תיקנו לעשות זכר לימים שהיה נוהג. אבל שמיטת כספים שאינו קשור לגוף הקרקע הנהיגו חז"ל שיהיה נוהג.

בשו"ת קול מבשר (א, ס) תמה על דברי הסמ"ע, שהרי מדברי התוס' מבואר שבשמיטה כן תיקנו איסור עבודת קרקע, רק לא תיקנו ליובל למשך שנתיים. ועוד מקשה לטעמו של הסמ"ע הרי אף בשביעית אין לאסור עבודת קרקע אם הברכה מצויה רק בשנים שהיובל נוהג.

התומים כתב על דברי התוס', שלא נוהג יובל כיון שלא יוכלו לנהוג שמיטת קרקע שנתיים רצופות, שכל דברי התוס' זה לשיטת רבנן ששנת השמיטה נספרת בפני עצמה ואח"כ יש עוד שנת יובל, אבל לשיטת רבי יהודה שעולה לכאן ולכאן לא ביארו התוס' מאומה, שהרי רק בספירה הראשונה יש ב' שנים ואח"כ כמעט ולא מצאנו שיצטרכו לאסור עבודת קרקע ב' שנים רצופות.

ותמה על דבריו בשו"ת קול מבשר (שם) מה הנפק"מ בין לרבנן בין לרבי יהודה, הרי צורת הקנין היובלות לרבנן, שמונים 7 כפול 7, ועושים שנת 50 ליובל לאחר שבשנה הקודמת זה שמיטה, ושנת 51 מתחיל את הספירה ליובל הבא. וכן לרבי יהודה, שנת 50 היא שמיטה ושנת 50 היא יובל, ויש שנתיים בחשבון המחלוקת היא האם שנת 50 זה מנין לשמיטה הבאה או רק שנת 51 היא מנין לשמיטה הבאה, אבל בין לרבנן ובין לרבי יהודה נוהג שנתיים איסור קרקע.

אלא הביא הקול מבשר שיטת הירושלמי (קדושין א, ב) אמר ר"י אתייה כמ"ד אין היובל עולה חמנין שני שבוע פעמים שהוא בא באמצע שני שבוע. עכ"ל. היינו לשיטת רבנן אין קשר בין מנין שנות השמיטה למנין שנות היובל, ומונים לשמיטה, לאחר 50 שנה יובל, ושנת 50 היא שנה ראשונה של שמיטה, וליובל מונין משנת 51, א"כ יש 2 ספירות, אחת לשמיטה ואחת ליובל, ונמצא ששנת 100, היא תהיה היובל השני, ולשנות השמיטה זה יהיה שנה שניה לשמיטה 15, שהרי השמיטה 14 הייתה בשנת 98. ושנת 99 הייתה עותרת בעבודה, וא"כ זה כוונתם התומים שלא יצאו 2 שנים רצופות של איסור עבודת קרקע. (עיי"ש בקול מבשר שעושה חשבון שכן יכול להיות 2 רצופות.)

דעת הראב"ד, שבאמת נוהג יובל מדבריהם לזכר אף אחר החורבן, כל זמן שהיה בית דין בארץ ישראל, והיו תוקעין בשופר ושלחו עבדים וחזרו שדות, אבל בסוף ימי הגמרא כשבטל בית דין הגדול בארץ ישראל, ולא היו תוקעים, אין יובל נוהג כיון שלשתן מעכבין את הנהגת היובל.

ביאור צורה מותר ואסור לאשה לרכוב על החמור?

מבואר בגמ' אם שכל חמור לצורך רכיבת איש אסור לאשה לרכב, אם שכל לצורך אשה מותר בכל אופן לאשה לרכב. הנושא האמור בגמ' לגבי הלכות שכירות ותנאי בין השוכר למשכיר. מעתה יש לדון לגבי הלכות צניעות האם לאשה בכלל מותר לרכוב על החמור. כתבנו בזה לעיל בסוגיית רוב ומונהיג (ט), ונוסיף מה שהתחדש בהמשך הזמן.

מבואר בדברי הגמ' בתחילת מסכת פסחים (ג, א) דנו לגבי לשון נקיה ולשון שאינה נקיה, מבארת הגמ' שלא מצאנו בלשון תורה "רכיבה" באשה. היות ורכיבה באשה זה דבר שאינו צנוע, שאין דרכה של אשה לרכב על בהמה אלא

לשבת. וביאר רש"י (שם ד"ה בזב) שאין הגון להזכיר רכיבה ופסוק רגליים באשה. והקשו שם בגמ' מכמה פסוקים שנראה שם שהנשים שבתנ"ך כן רכבו, רבקה רכבה על הגמל, וציפורה אשת משה רבנו רכבה על החמור, אביגיל רכבה על החמור. וביארו בגמ' שאצל ציפורה נכתב לשון רכיבה מחמת הבנים שהם רכבו, וביאר בראש יוסף שבאמת ציפורה ישבה על החמור ולא רכבה, שמעשה רכיבה אינו מעשה צנוע, רק בלשון נכתב על הבנים שרכבו.

עוד ביארו שם שבמקרים מיוחדים מותר לאשה לרכוב, רבקה שרכבה ולא רק ישיבה עם שתי הרגליים בצד אחד, משום שרכבה על הגמל ומחמת גובהו של הגמל ומוחש שאם תפול רכבה כדי שתוכל לתפוס בו בידיים וברגלים. ובמעשה אביגיל ביארו שפחדה מהלילה, או מדוד המלך או ממדרונות ההר. עולה מדברי הגמ', שמעשה רכיבה אינו מעשה פשוט לאשה, רק באופנים מסויימים היתיר לאשה לרכב.

שמעתי מהגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א (שיעור בליל שבת), שיש לאסור על בנות מכל גיל לרכב על אופניים, ואילו היה בכוחו היה אוסר באיסור מוחלט מחמת דברי הגמ' הנזכרים שאין זה צניעות לאשה לרכוב בפסוק רגליים. וכל מה שהתירו לרכב בצורה פשוטה זה רק כאשר הרגליים בצד אחד, ובאופניים זה לא שייך. וכן היתיר במקום הדחק במקום סכנה וכד', ובדאי שלא להנאה ושעשוע. א"כ אסר על בני קהילות לבנות לרכב על אופניים, וצוין במפורש שהאיסור חל לגבי כל גיל.

סיכום הדרך

נושא היום: שכירות חמור, ספינה. ותנאי ההשכרה בין השוכר למשכיר.

אמר רבה בר רב הונא בשם רב, אם שכר חמור לרכיבה ומת באמצע הדרך, משלם השוכר על חצי דרך ואין לשוכר על המשכיר כי אם תרעומת. **מבארת הגמ'**, שמדובר שלא היה ניתן לשכור חמורים אחרים, ובכ"ז משלם על חצי דרך שטוען המשכיר כדי להגיע עד חצי הדרך גם צריך לשלם. **ומדובר** בזמן ההשכרה אחר לו המשכיר "חמור זה" ולא ניתן להשיג בדמי הנבילה חמור אחר. (אם אמר חמור סתם, חייב המשכיר להעמיד לו חמור אחר.) **ורב לשיטתו** שאמר שאין לכלות את הקרן של המשכיר כדי להעמיד בהמה לשוכר, לכן לא משתמש בדמי הנבילה לשכור חמור אחר.

נחלקו רב ושמואל, **לדעת רב**, שכר חמור ומת אם יש בדמי הנבילה לרכוב חמור אחר, יקח. ולא ישכור חמור בדמי הנבילה. **לדעת שמואל**, יכול אף לשכור בדמי הנבילה. ונחלקו האם מכלים את הקרן למשכיר לצורך השוכר. **מבואר בברייתא** לווה שהעמיד קרקע למלווה בתורת משכון שיאכל ממנו פירות וכו', וע"י שימוש המלווה נפרע החוב, **אך יבש האילן או נקצץ** והמלווה לא יכול להנפיק ממנו מהמשכון, אין המלווה והלווה יכולים לקחת את האילן ולהשתמש בו לצורך הבערה וכד', משום שהם מכילים את הקרן. **אלא** רוכש קרקע בדמי העצים, ויאכל המלווה פירות לתשלום החוב. **שואלת הגמ'**, הרי כאשר יקנו קרקע ותחזור היא למוכר ביובל, נמצא המלווה מפסיד את הקרן.

מבארת הגמ' כשיטת יקנו קרקע ותחזור רב חסדא **בשם רב קטינא** שהיה שותף למכירה של 60 שנה שאינה חוזרת ביובל, "הארץ לא תמכר לצמיתות" דוקא מכירה שבלא דיני יובל הייתה יקנת לעולם, חוזרת ביובל. **אבל מכירה** שבין כך תחזור אין היובל מחזירה קודם הזמן. **אין תמחה הגמ'**, מה העולה בתיורף זה הרי אף לאחר 60 שנה, לא יגיע ללווה כלום. **אלא מדובר** באופן שיש היובל נוהג. **ורצו להביא ראיה**, שאם היובל נוהג מדוע לרכוש קרקע, שישתמש בעצים שהרי בכל מקרה ללווה לא יגיע מאומה. **אבל אין זה ראיה**, שהרי יתכן ששנות המשכון ימרו קודם היובל, **אז** שכמה שנים קודם היובל יפרע המלווה ויקבל הלווה את הקרקע עד היובל.

שכר את הספינה וטבעה, אמר רבי נתן, אם שילם השוכר את דמי השכירות, לא חצי הדרך שלא הלך או על כל הסכום. **דנה הגמ'** באיזה אופן מדובר אם המשכיר התנה שיעמיד ספינה מסויימת, והשוכר יכול להביא כל יין שיהיה, **הרי יוכל לדרוש** את כספו בחזרה שהרי המשכיר לא עמד בתנאו. **ואם מדובר** שלא מחייב על ספינה מסויימת והשוכר היה צריך להביא יין מסוים, אף אם לא נתן צורך לתת, שהרי יאמר לו המשכיר אני יעמיד לך ספינה אחרת להוביל את היין. **לכן ביאר ר"פ** שמדובר שסיכמו על ספינה מסויימת ועל יין מסוים, שאף אחד מן הצדדים אינו יכול לקיים את תנאי השכירות. **אבל אם לא התנו** על ספינה ועל היין המסויימים, חולקים בדמי השכירות.

שכר את הספינה ובאמצע הדרך פרק השוכר את המשא, משלם רק דמי חצי הדרך ואין למשכיר אלא תרעומת. **ומדובר** שיכול להשכירה לאחרים, והתרעומת מחמת בלא הספינה כאשר טוענים ופורקים סחורה. **ולא מדובר** שקבעו מראש כמה יטעין, ומדובר שהשוכר הטעין שוב ופרק, **והתרעומת** זה מחמת שינוי הדעת, **אז** מחמת שימוש בחבלים נוספים כדי לררור את הספינה מחמת עומס המטען.

אם שכר חמור, מותר לו להניח את צרכיו לדרך הלוך אפילו של כמה ימים, ועל דרך חזור מוכר עליו החמור. **ולחמר מותר** להניח מזונות של יום אחד בלבד, ויותר מזה מעכב השוכר. **ביאר ר"פ** שמדובר ששייך למצוא מזון בדרך, **החמר** שרגיל בטיחה מותר לו לקחת מזונות רק ליום אחד, **ולשוכר** שאין דרכו לטרוח מותר לקחת אף כמה ימים.

אם שכר חמור שירכב עליו איש, לא תרכב עליו אשה, אם שכל מעורבה אשה, וכול לרכב אשה, כיון שיותר קל. **אם שכר לצורך אשה**, אין הבדל בינה שירכב או מניקה. ביאר ר"פ הכוונה למעוברת שהיא מניקה, **גם** אין הבדל וכל אישה בכלל. **מכאן למדנו** שדג שיש לו בטל גדולה שוקל יותר, **נפק"מ** לענין מקח וממכר, שרוכש דג גדול יוכל לתבוע שיוציא את מעיו לפני השקילה.